
PER UNA TEORIA NORMATIVA DE LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA: APORTACIONS DES DE L'ÀMBIT CATALÀ

GUILLEM ALEXANDRE AMENGUAL BUNYOLA
gaamengual@dgadmedu.caib.es
Departament d'Inspecció Educativa
Govern de les Illes Balears

Resum: Aquest treball és una contribució al debat sobre la justícia lingüística i, concretament, a l'elaboració d'una Teoria Normativa de la Política Lingüística a partir de les aportacions de les ciències de la complexitat. Es contextualitza aquesta teoria amb dades provinents de l'anàlisi de la política lingüística del govern de José Ramón Bauzá, president de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears entre 2011 i 2015, ja que permeten exemplificar diversos debats actuals sobre TNPL.

Paraules clau: teoria normativa de la política lingüística, complexica, govern Bauzá, justícia lingüística.

FOR A NORMATIVE THEORY OF LANGUAGE POLICY: SOME CONTRIBUTIONS FROM CATALAN SCOPE

Abstract: This work is a contribution to the debate on linguistic justice and more specially to the development of a Normative Theory of language policy on the basis of the contributions of the Sciences of complexity. This theory is contextualized with data from the analysis of the language policy of the Government of José Ramon Bauzá, president of the autonomous community of the Balearic Islands between 2011 and 2015, as they allow to exemplify several current debates about TNPL.

Key words: Normative theory of Language Policy, Complexity Sciences, Bauzá Administration, Linguistic Justice.

1. PLANTEJAMENT

La teoria normativa de la política lingüística (TNPL) ha centrat l'atenció d'investigadors d'àmbits tan diversos com la planificació lingüística, la sociolingüística o la teoria i la filosofia política (De Schutter, 2007; Ives, 2014; May, 2014; Peled, 2008, 2011, 2014; Ricento, 2014; Van Parijs, 2011; Weinstock 2014). Val a dir, però, que malgrat els esforços fets, resta molt encara per concretar i no comptam amb un model sòlid, atès que la diversitat de marcs epistemològics i de perspectives diverses dificulten un marc conceptual comú.

Concebuda la praxi de la PL com un acte de prioritzar pràctiques lingüístiques, ideologies i relacions de poder, aleshores la TNPL apareix com un àmbit de coneixement que pretén investigar sistemàticament aquests processos de prioritització, la seva estructura, els patrons i les dinàmiques que la regeixen (Peled 2014: 302). Per fer-ho, és imprescindible assolir un grau d'interdisciplinarietat elevat que doni compte dels avenços fets des de cadascuna d'aquestes disciplines. En aquest sentit, el paradigma de la complexitat pot ser un marc de treball adequat per fer avançar la futura TNPL, ja que només així es podrà passar de la part descriptiva (majoritàriament aportada per les ciències del llenguatge) a la teorització de caràcter normatiu (del que és just). No basta un objecte comú d'estudi que combini llengües i política, sinó que és imprescindible una «interacció complexa d'epistemologies científiques» (Peled 2014: 305): caldrà replantejar aquests problemes, mètodes, teories i conceptes operatius a l'hora de construir el pont de la interdisciplinarietat.

Una tasca prèvia és abandonar el paradigma *discret* en la conceptualització de les llengües, oposat al paradigma de la *hibridació*. La discretesa es basa en tres supòsits erronis (De Schutter 2007: 13): que les llengües són parlades essencialment per parlants monolingües, que tenen fronteres lingüístiques i territorials transparents, i que les comunitats lingüístiques són homogènies. La diversitat lingüística, des d'aquesta òptica, és vista com un problema, ja que afebleix la consciència nacional, contribueix a la marginació dels parlants i minva l'eficiència econòmica. Bona part de les teories desenvolupades en l'àmbit de la justícia lingüística parteix d'aquest supòsit, malgrat que això no ocorre en el món real gairebé mai, per la qual cosa no serveix com a fonament d'una TNPL: la perspectiva discreta aplicada a situacions on clarament s'entremesclen comunitats i llengües diferents porta a resultats injusts. Una teoria justa de la planificació lingüística hauria d'evitar formes rígides d'identitat lingüística per tal d'afavorir la diversitat lingüística i la híbridesa (De Schutter 2007: 16) i concebre la diversitat lingüística com un fenomen natural i constitutiu del llenguatge. La gestió d'aquesta diversitat lingüística ha de ser un element clau de tota TNPL.

L'objectiu d'aquest treball és contribuir a l'elaboració d'aquesta TNPL a partir de l'anàlisi d'una realitat concreta: la política lingüística duita a terme a les Illes Balears pel govern de José Ramón Bauzá durant l'anterior legislatura (2011-2015). En primer lloc, caracteritzaré el paradigma de la complexitat i mostraré algunes de les aportacions que pot fer a la TNPL. A continuació, analitzaré la PL de José Ramón Bauzá en el context dels principals debats sobre TNPL. Finalment, presentaré, seguint les aportacions de la perspectiva complexa, algunes pautes que cal tenir en compte per bastir una TNPL de caràcter interdisciplinari, complex, sostenible i just.

2. CARACTERITZACIÓ DEL PARADIGMA DE LA COMPLEXITAT

La concepció «tradicional» de les llengües es basa en dos supòsits erronis que provoquen resultats injustos: l'homogeneïtat i la discretesa. El paradigma complex té com a objectiu explicar com les parts que interaccionen en un sistema complex donen lloc a un comportament col·lectiu i de quina manera aquest sistema interacciona amb el seu entorn (Massip 2014: 260-261) i pot, per les seves característiques, ajudar a elaborar una TNPL més sostenible i justa.

La complexitat resulta de gran utilitat per a la teorització lingüística i per a la TNPL (Bastardas 2013, 2014a), ja que trenca amb el reduccionisme de la realitat, el mecanicisme, la tendència a crear dicotomies excloents, l'oblit de la ment i de diversos processos sociocognitius, un tractament inadequat entre el tot i les parts i l'excés de científicisme. La complexitat aplicada als fenòmens socioculturals aporta, doncs, un nou enfocament que defensa la centralitat del sistema ment/cervell, l'autoorganització, l'emergència, la causalitat circular, retroactiva i recursiva, el caràcter ecosistèmic de la realitat (el tot en la part, la part en el tot), la lògica difusa, la integració i la complementarietat en *i* (no excloent) i el caràcter dinàmic i processual de la realitat, a més de la transdisciplinarietat i la interdisciplinarietat.

Cal partir de diferents nivells de realitat en què trobam les llengües: des del cervell/ment individual (primer nivell) a la interacció entre aquests (segon), on comença l'autoorganització, les normes socials i la selecció de varietats, de manera que emergirà l'organització de les interaccions; un tercer nivell ha de donar compte dels fenòmens relatius a la grupalitat, ja que els humans ens podem identificar simultàniament amb diferents conjunts o elements (socioculturals, econòmics, polítics, lingüístics, etc.). El(s) sentiment(s) d'identificació són fonamentals, perquè tendim a categoritzar la realitat i a relacionar-nos amb la resta de grups segons el sistema de creences del(s) grup(s) a què pertanyem. Hi hem d'incloure les asimetries de poder polític, econòmic, cultural, lingüístic o ideològic, amb les consegüents repercussions en els aspectes lingüístics: no parla només un individu, sinó un subconjunt social concret (Bastardas 2014c). Finalment, el pla del poder polític constitueix el quart nivell, complex i sotmès a nombrosos condicionants, en el qual s'organitza el poder en sentit general (polític i administratiu, legislatiu, educatiu, lingüístic, etc.); aquí trobam els aspectes relatius a la política i a la planificació lingüístiques.

El comportament dels parlants es troba co-determinat, per tant, per la interrelació i la interacció dels esmentats nivells, i per tant, únicament mitjançant la complexitat pot hom explicar aquestes conductes tan variades i complexes.

D'altra banda, les ciències de la complexitat ens fan veure també que la coevolució de polítiques lingüístiques i de llengües és un fenomen molt menys mecànic i lineal del que sembla. No podem mantenir visions essencialistes o teleològiques, perquè llengua i política es troben interrelacionades i coemergixen, coevolucionen i es coadapten. Qüestions com el manteniment de la diversitat lingüística, la sostenibilitat lingüística o la globalització exigeixen solucions complexes, per la qual cosa és imprescindible un marc epistemològic comú entre aquestes disciplines, sobretot entre la sociolingüística i la filosofia política, de manera que l'anàlisi de situacions fàctiques de la primera pugui aportar un punt de partida a la segona. No debades, és evident que des d'aquest punt de vista una TNPL exigeix una contextualització, ja que el component adaptatiu i autoorganitzatiu depenen enormement de

l'entorn i del context concret. En altres paraules: no es pot teoritzar en el buit i sense tenir en compte cada context concret.

3. LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA DEL GOVERN DE LA CAIB (2011-2015)

L'actuació del govern de les Illes Balears durant l'esmentada legislatura es pot caracteritzar com una vertadera tasca de *contraplanificació* o *antinormalització lingüística*. La seva política, titllada de *bilingüisme al servei dels monolingües* (Bibiloni 2014: 87), ha promogut el major atac a la llengua catalana esdevingut des de la democràcia.

El marc ideològic en què es basa la política lingüística del Govern Bauzá, a banda del nacionalisme espanyolista, és el liberalisme ortodox, defensor del *laissez faire*, la desregulació i l'aplicació de la dinàmica de mercat a les llengües. A més, recull tòpics del secessionisme lingüístic com el discurs de l'imperialisme lingüístic del català o la defensa de les «modalitats insulars».

Es parteix d'un concepte d'estat-nació unitari i homogeni, on la diversitat cultural o lingüística són accidents superficials que no han de minvar el paper preponderant de la cultura estatal-nacional, l'espanyola. Per això l'espanyol és la vertadera llengua útil i valorada positivament, que ha de compartir protagonisme amb l'anglès, la llengua global prestigiada.

També s'ha de destacar la doble valoració de la cooficialitat lingüística a les Illes Balears: l'espanyol, la vertadera «llengua nacional», basa la seva superioritat en tres aspectes: el legal (via article 3 de la Constitució espanyola de 1978 i sentències diverses), l'instrumental (és la llengua comuna, útil, prestigiada) i l'identitari (és la llengua de la nació espanyola). En canvi, el català, cooficial, és només defensable per motius d'identitat o sentimentals, sempre que no suposi minvar l'estatus de l'espanyol ni l'establiment de vincles més fermes entre els diversos territoris de parla catalana. Cap argument utilitarista s'usa per garantir o promocionar la llengua catalana o els drets lingüístics dels catalanoparlants.

En suma, es tracta d'una PL que s'emmarca en el neoliberalisme, la concepció discreta de la realitat lingüística i l'utilitarisme, en el sentit d'entendre que les llengües són només eines de comunicació. I la llengua més «útil» dins l'estat espanyol és, com hom sap, l'espanyol, per a goig dels monolingü(ist)es.

Aquest sistema de creences ha tengut com a conseqüència un empitjorament manifest de la protecció dels drets lingüístics dels catalanoparlants, com també de l'estatus de la llengua. La reducció evident d'àmbits d'ús i la percepció negativa per part dels parlants n'han estat resultats palpables.

3.1. EDUCACIÓ

Tot assumint el discurs liberal, la PL educativa de Bauzá es posà en marxa. L'objectiu, perpetuar l'estatus *inqüestionable* de l'espanyol com a llengua hegemònica i reduir el català, disgregat en la plèiade de *modalitats*, a una mena de parla domèstica. En definitiva, una deriva vers el monolingüisme. L'excusa, el foment del multilingüisme europeu i, concretament, la difusió del coneixement de l'anglès entre els escolars.

Bauzá trobà cobertura ideològica en la política lingüística de la Unió Europea, caracteritzada per ser contrària a la diversitat lingüística (i per tant injusta) però amagada sota l'aparença del respecte i el foment del multilingüisme (Romaine 2013; Boix 2006). La concreció d'aquest foment del multilingüisme en el si de la UE s'ha duit a terme mitjançant una política d'implantació generalitzada de l'anglès com a *lingua franca* de la UE i el bandejament de la promoció de la resta de llengües minoritàries. La política lingüística *real* de la UE coincideix amb la del govern Bauzá: es tracta d'un bilingüisme (o multilingüisme) al servei dels monolingües (parlants de llengües hegemòniques). Només que ara el discurs legitimador de la UE fa servir una retòrica nova basada en la globalització i la competitivitat econòmica (Romaine 2013: 118) mentre són anorreats els drets lingüístics de més de quaranta milions de ciutadans europeus parlants de llengües minoritàries.

El Govern Bauzá començà decretant la lliure elecció de llengua al primer ensenyament per al curs 2012-2013, però al voltant del 83% de les famílies trià el català com a vehicular. La lliure elecció de llengua rompia el consens polític (i social) i dinamitava el model lingüístic educatiu vigent, que era el de bilingüisme integral.

Després d'aquest fracàs inicial, el Decret 15/2013 sorprengué la ciutadania amb el denominat TIL o Tractament Integrat de Llengües, que suposava mantenir el dret dels pares a la lliure elecció lingüística, reduir la presència de la llengua catalana com a vehicular i augmentar simultàniament la presència de l'espanyol i de l'anglès com a llengües de l'ensenyament (amb la derogació del Decret 92/1997 o «Decret de mínims», que obligava a impartir almenys la meitat de les assignatures en català). També reflectia el criteri de la sentència del Tribunal Suprem 5825/2011 recordant que català i castellà han de ser llengües vehiculars, i a més, s'han de distribuir de manera *equilibrada*. S'iniciava d'aquesta manera un nou model lingüístic educatiu, el model d'educació plurilingüe, i s'explicitaven els postulats neoliberals de la política lingüística de la UE:

Un dels objectius que s'ha marcat la Unió Europea per a l'any 2020 és millorar les competències lingüístiques en llengua estrangera [per la qual cosa] aquesta organització recomana als estats membres impulsar accions que possibilitin als ciutadans comunicar-se almenys en dues llengües, a més de la materna.

Per això, és necessari fomentar l'ensenyament de llengües a tots els nivells educatius per tal d'assolir un nivell de competència lingüística i comunicativa en diverses llengües que faciliti el desenvolupament personal, l'aprenentatge, l'exercici de la professió, la mobilitat, l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació, en definitiva, que capaciti els ciutadans per tenir èxit en un món global. (Preàmbul del Decret 15/2013)

Amb el TIL, a l'etapa d'educació primària, les matemàtiques i el medi s'han d'impartir en les dues llengües oficials (una àrea en cada llengua), i la resta d'hores lectives es reparteixen *de manera equilibrada* entre les dues llengües oficials i la llengua estrangera (art. 7.3). Es perd, així, la possibilitat d'impuls del català com a llengua vehicular *preferent*. Per a secundària i batxillerat, les directrius són molt semblants. Es pretén arribar a impartir un 20% de la resta de matèries en cadascuna de les llengües oficials i en anglès.

L'Ordre de la consellera d'Educació de 9 de maig de 2014 repeteix els mateixos arguments: la finalitat és el foment del plurilingüisme, «objectiu irrenunciable per a la construcció d'un projecte europeu», concretat en l'objectiu d'aconseguir que els estudiants es desenvolupin amb fluïdesa almenys en una llengua estrangera, factor decisiu «per a afavorir

l'ocupabilitat i les ambicions professionals i que fa que s'aposti decididament per la incorporació curricular d'una segona llengua estrangera». Sorpren la manera com «la construcció d'un projecte europeu» queda convertida en l'afavoriment de «l'ocupabilitat i les ambicions professionals», i també veure com el respecte de la diversitat lingüística dels estats de la UE queda reduït a la promoció de la uniformitat lingüística, amb l'anglès com a *lingua franca*.

Fixem-nos també en quins atributs s'associen a aquesta llengua: l'anglès obre la porta a un futur millor, facilita el desenvolupament personal, l'aprenentatge, l'exercici de la professió, la mobilitat, l'ús de les TIC, l'ocupabilitat i les ambicions professionals. En definitiva, capacita els ciutadans *per tenir èxit en un món global* (Decret 15/2013, preàmbul). La resta de llengües *secundàries* (les altres llengües europees, oficials o no com a llengües estatals, fins a arribar a la seixantena), per tant, *no permeten* assolir aquests objectius. Un altre cop, les justificacions utilitaristes guanyen força en el discurs bauzanià.

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears (contestant la petició feta pels sindicats STEI i UGT) dictà la interlocutòria de 6 de setembre de 2013 que suspenia cautelarment els articles relatius a l'aplicació del TIL. Davant d'aquest fet, el Govern aprovà el mateix dia el Decret llei 5/2013, pel qual s'adopten determinades mesures urgents en relació amb la implantació del TIL. El preàmbul d'aquest Decret llei és una nova mostra de les intencions contranormalitzadores i neoliberals.

El text segueix amb un recordatori de normes sense relació amb el TIL: la cooficialitat del català i el castellà i el mandat a les institucions públiques de garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes i prendre les mesures per arribar a la igualtat plena de les dues llengües. També s'insisteix en el fet que les modalitats insulars del català han de ser objecte d'estudi i protecció.

Continua el preàmbul amb una extensíssima referència a la interlocutòria de la Sala Contenciosa Administrativa del TSJIB, de 6 de setembre de 2013. L'executiu arriba a la conclusió que si només queda suspesa la vigència de l'annex del Decret 15/2013 i de les instruccions de 9 de maig de 2013, això vol dir que la resta de preceptes del TIL són encara vigents. La transcripció de bona part de la interlocutòria és usada per donar cobertura legal al Decret, en part suspès, tot fent seus els arguments del text judicial per justificar el canvi de model lingüístic.

Finalment, el TSJIB, mitjançant sentència de 23 de setembre de 2014, declarà nul tot el decret basant-se en el fet que no s'havia consultat la Universitat de les Illes Balears, que és, per mandat estatutari (art. 35 EAIB), l'organisme consultiu de caràcter oficial en relació amb la llengua catalana. El TIL era mort, i el nou mapa polític posterior a les eleccions, amb un tercer Pacte de Progrés, ha obert una etapa nova i ha impulsat la retirada del TIL.

3.2. MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSA

L'arribada al poder de Bauzá suposà la reducció de la presència de la llengua catalana en diversos mitjans, continuant la política ja encetada per l'anterior govern popular de Jaume Matas.¹

¹ Matas ordenà el tancament de Som Ràdio, emissora musical apareguda durant el govern del primer Pacte de Progrés de 2007-2011.

La política lingüística del govern Bauzá s'orientà vers dos nuclis: d'una banda, minvar la presència real del català als mitjans (tancament d'emissores de ràdio i de Televisió de Mallorca, supressió de la tria de llengua per als films i telesèries de producció estrangera, desassignació de radiofreqüències televisives que suposaren la impossibilitat de sintonitzar Canal 9, TV3 o Canal 33); per l'altra, dinamitar el model de llengua estàndard usat en informatius i programes de caràcter formal.

S'adduïren raons econòmiques i de llibertat lingüística per fer-ho, justificació ideològica pròpia del neoliberalisme. Ara bé, el cert és que aquest neoliberalisme no ho és tant quan examinem la situació des del punt de vista dels catalanoparlants, que veuen retallats els seus drets lingüístics.

L'obcecació del Govern arribà a extrems patològics, ja que ni tan sols s'acceptà l'oferiment de Televisió de Catalunya de proporcionar gratuïtament els films en versió catalana.

3.3. ADMINISTRACIÓ

Presentada com a promesa electoral, la Llei 9/2012 derogà el requisit de coneixement de la llengua catalana per accedir a llocs de treball en l'administració pública, reduït ara a simple mèrit.

L'excusa per a limitar encara més l'ús de la llengua en l'àmbit administratiu fou l'assoliment d'un millor grau de capacitació dels professionals:

[...] amb aquesta reforma es pretén instrumentar les mesures necessàries perquè els processos selectius permetin l'accés de les persones més ben qualificades i que superin les proves amb més nivell, sense que la falta d'acreditació oficial d'un determinat nivell de català sigui, d'entrada, un obstacle per accedir-hi. (Llei 9/2012, preàmbul)

Novament s'invoca la sentència del Tribunal Constitucional 31/2010. Val a dir que la interpretació del concepte d'igualtat que fa el TC és injusta, ja que parteix d'una situació de desigualtat inicial per mantenir-la i prohibeix qualsevol intent d'impulsar un augment de la presència del català (*injust* perquè tendria un tracte *privilegiat*). El resultat és la perpetuació d'una situació desequilibrada i contrària a l'equitat i la igualtat.

El fons ideològic subjacent és clar: el català és un obstacle per a la convivència (un ús *excessiu* implica *desequilibri* i *privilegi*), i també per a l'accés a l'educació, la ciència i les noves tecnologies, i un impediment per a aconseguir un bon lloc de treball (*global*, modern). Els valors que s'hi associen són merament sentimentals i anecdòtics, com el fet de ser *llengua pròpia* del grup (que tanmateix es troba integrat dins una altra entitat major, l'estatal, amb una altra identitat comuna, altres símbols i una distribució diferent dels mecanismes de poder) o la defensa de les modalitats enfront de l'estàndard. La convivència passa per la *llibertat* de poder fer la vida en espanyol (mai no en català, almenys de manera efectiva ni amb igualtat de condicions), i la convergència europea va de la mà de l'anglès (però no es vehicula mitjançant cap llengua *no central* o *minoritària*).²

² Com afirma Yael Peled, «Languages differ in their prestige not because of some inherent features in either the Language or its speakers that make it –and them- worthy of more or less respect; rather, they differ because

3.4. ALTRES ASPECTES DE LA PL DEL GOVERN BAUZÁ

La política lingüística del govern Bauzá ha suposat també un atac a altres elements de la vida lingüística balear. Es tracta de polítiques dedicades a dinamitar la consciència d'unitat lingüística dels catalanoparlants i del foment del secessionisme lingüístic.

El Govern Bauzá ha manifestat sempre una voluntat de qüestionar la unitat de la llengua, tot mesclant arguments pseudocientífics amb apel·lacions a una suposada «consciència diferencial» de mallorquinitat i a la defensa de «lo nostro» davant dels atacs imperialistes de Catalunya [*sic!*].

[...] Canvis que passen en primera instància per separar la ideologia de l'educació i pel reforç en matèria d'habilitats lingüístiques [...].

No volem política a les aules. De cap ideologia i de cap classe. I volem que els alumnes aprenguin perfectament i en equilibri les nostres dues llengües i l'anglès. No volem un sistema de moltes hores en una llengua, unes quantes en una altra i poquetes en l'altra. No creim en la immersió en català, perquè limita i no garanteix el coneixement de les tres llengües.

(Discurs del president del Govern en el debat General sobre l'Acció Política i de Govern, 21 d'octubre de 2014).

Un altre cop, el pensament reduccionista, emparat d'una falsa cobertura «científica» i neutra, com si la realitat observada fos independent de l'observador, i com si les decisions preses des del govern no fossin «polítiques», és el fonament ideològic de la PL bauzaniana.

No hi ha tampoc actuacions concretes per afavorir la integració sociocultural i lingüística dels nouvinguts. L'executiu balear ha entès que l'espanyol és la llengua d'integració de la població immigrada, i per tant no ha fet cap esforç per afavorir l'aprenentatge del català en aquest col·lectiu. La lògica de mercat fa la resta: l'espanyol sí és indispensable.

3.5. LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA BALEAR I LA TNPL

Una TNPL justa ha de partir de la constatació de la diversitat lingüística no només com un fet empíric i universal, sinó també *positiu* i *sostenible*, que necessàriament ha de bastir una nova ètica sociolingüística.

L'empoderament dels parlants és indispensable, perquè fa possible una vida normal en la llengua pròpia i n'evita l'abandonament, sempre traumàtic. Cal afegir-hi que si la proficiència lingüística és una condició necessària per al triomf educatiu i socioeconòmic, el canvi de llengua perjudica els parlants de les llengües minoritzades, condemnats a posicions marginals.³ Des del punt de vista normatiu, per tant, les actituds de rebuig de la diversitat lingüística i el foment de l'assimilació són injustes. L'opció en favor de la linguodiversitat, en

---

political power relations between speakers' communities of different languages vary, often as a result of superior Technology employed in the usage of military campaigns or economical expansion» (Peled 2007: 192).

³ Aquests individus, doncs, tenen molt difícil sortir de la dificultat lingüística: quan mantenen la seva llengua tradicional, tenen restringida la capacitat comunicativa a causa del baix nombre de parlants; així doncs, es condemnen a una posició marginal. Quan abandonen la seva llengua i adopten la majoritària, tanmateix, són considerats parlants *de segona*, *pseudolingües*, és a dir, parlants sense el domini suficient de la llengua, cosa que els porta també a llocs més baixos en l'escala socioeconòmica.

canvi, contribueix a la justícia distributiva, perquè permet el desenvolupament humà en condicions d'igualtat i de dignitat.

La PL del Govern Bauzá es caracteritza, ja ho hem vist, per ser assimilacionista: la coexistència del català i de l'espanyol en l'àmbit de les Balears és un problema, una desviació que cal corregir. L'eina triada és el liberalisme: el benestar dels individus va per davant de la societat en conjunt, i l'acció del govern ha de ser mínima. Les intervencions del Govern Bauzá, que haurien de ser mínimes per poder garantir l'equitat, la llibertat i la igualtat de tracte, només operen en el sentit d'afavorir la llengua portadora dels valors de llibertat, modernitat i utilitat: l'espanyol. Per al català, només existeix una mena de tolerància, i no compta amb la protecció dels seus drets ni amb la garantia en el manteniment dels àmbits d'ús.

A més, s'ha fet èmfasi en la difusió d'una sèrie de dicotomies excloents, presentant com a irreductible l'oposició entre monolingüisme i multilingüisme, convertida en l'enfrontament entre la normalització del català (monolingüisme excloent, segons Bauzá) i el foment del multilingüisme (concretat en la igualtat formal del català i l'espanyol i la promoció de l'anglès).

Una altra font de conflicte ha estat la relació entre l'estàndard català i les modalitats, on s'ha suggerit que existia un comportament diglòssic desequilibrat i «imperialista» en la manera com l'estàndard és usat en àmbits formals. Com a conseqüència d'això, s'ha iniciat una política de foment de les «varietats» tendent a afeblir la consciència lingüística dels catalanoparlants i a dificultar encara més la incorporació dels nouvinguts a la nostra llengua.

La concepció instrumental de les llengües ha estat un altre fonament de la PL balear: les llengües, instruments de comunicació, són més útils si tenen més parlants i més àmbits d'ús.⁴ No es té en compte l'aspecte de dignitat personal, d'identificació, si no és a favor de l'espanyol.

L'assumpció dels tòpics el neoliberalisme (igualtat formal, intervenció mínima, una mena de «darwinisme lingüístic» o *laissez faire* que afavoreix les varietats més fortes i prestigiades), de la ideologia assimilacionista i del centralisme, a més de la propagació continuada de prejudicis sobre llengües i parlants completen el panorama de la PL del govern de les Illes Balears entre 2011 i 2015, i concreten en el nostre àmbit o context bona part de les principals discussions teòriques sobre la filosofia de la PL. Cal afegir-hi la visió contrària a la diversitat lingüística, l'utilitarisme i la discretesa. El resultat: la injustícia.

4. APORTACIONS A UNA TEORIA NORMATIVA DE LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA

S'ha vist que la complexa és cabdal per a l'establiment d'una TNPL justa, igualitària i sostenible. La idea de sostenibilitat emfasitza la conservació del medi des d'una perspectiva ecològica coherent amb la complexitat (Bastardas 2005 i 2014). Un dels seus elements clau és la necessitat d'actuar sobre els valors i les percepcions: es considera que la pèrdua de diversitat natural, lingüística i cultural obeeix més a aspectes ideològics i de valors que no pas a l'ordenament jurídic.

---

⁴ Són béns hipercol·lectius, és a dir, que quan més parlants tenen, i més parlants l'aprenen, més valor adquireixen.

Quant a la sostenibilitat específicament lingüística, és necessari superar la dicotomia entre la tendència a la uniformitat i a l'expansió de les grans llengües glotofàgiques, i el desenvolupament de la linguodiversitat. La complexa ensenya que és possible compatibilitzar ambdues visions (integració i complementarietat en *i*, no pas dicotomització en *o*), de manera que s'elimini la jerarquització valorativa de llengües.

La sostenibilitat, aleshores, accepta el multilingüisme i la intercomunicació entre grups i individus, però de manera simultània reclama la possibilitat de pervivència i desenvolupament ple de tots els grups lingüístics (Bastardas 2014).

Un altre aspecte crucial és la consciència de no rompre l'equilibri dinàmic dels diversos elements de l'ecosistema lingüístic, que és el que en fa possible el manteniment. A nivell lingüístic implica que les llengües no pròpies han de ser usades només quan no pugui emprarse la pròpia, i per tant només quan sigui realment necessari i amb el menor cost de funcions per a les llengües pròpies (Bastardas 2014: 17).

La TNPL ha de basar-se en un conjunt de punts de partida (a partir de Boix 2006):

- a) La igualtat i dignitat radical de totes les llengües i varietats lingüístiques i la concepció de la diversitat lingüística com un fet positiu.
- b) Assumir la doble dimensió instrumental i identificadora de les llengües.
- c) Concepció híbrida de la realitat lingüística.

També ha d'incloure principis de sostenibilitat lingüística que permetin orientar les actuacions polítiques i les percepcions socials vers l'autodignitat, l'autocontrol, el tracte equitatiu, el respecte i la llibertat. D'acord amb Bastardas, podem esmentar-ne alguns (Bastardas 2002, 2005, 2014):

Principi de subsidiarietat lingüística: tot allò que pugui fer una llengua local, no ho ha de fer una llengua global o al·lòctona.

- a) Principi de la competència subsidiària: el fet de disposar de competència lingüística suficient no elimina el dret ni la necessitat de les comunitats lingüístiques d'usar els seus codis de manera plena.
- b) Principi d'igualtat lingüística: cal impulsar una ideologia lingüística favorable a la diversitat i la igualtat lingüístiques.
- c) Principi de la interllengua: és necessari assegurar una competència mínima compartida en la interllengua.
- d) Principi de la convivència lingüística: en contextos bilingüïtzats s'han de prendre mesures per evitar que la transmissió intergeneracional de la llengua autòctona minvi.
- e) Principis de coexistència harmònica: quan convisquin autòctons i població immigrada, serà necessari establir pautes de coexistència harmònica (Bastardas 2014c: 23), com ara el principi d'estabilitat i normalitat lingüístics del grup receptor, el d'adaptació (intergrup i social) del grup que es desplaça o el de llibertat personal dels nousvinguts respecte de la continuïtat dels seus elements culturals i lingüístics a nivell intragrupal.

5. CONCLUSIONS

Construir una TNPL sostenible i justa és un repte colossal. El punt de partida ha de ser entendre la diversitat lingüística com un fenomen positiu i veure el món de les llengües de manera difusa o híbrida. L'actuació sobre les percepcions que tant els parlants com bona part del món acadèmic mantenen encara sobre les llengües és també prioritària: entendre-les des de la perspectiva de la complexitat i de la sostenibilitat lingüístiques, amb una nova ètica sociolingüística vertaderament centrada en la justícia lingüística és un pas necessari per poder-ho dur a terme, sempre, però, en un context d'actuació concret: les teories en el buit no poden funcionar i massa sovint condueixen a resultats injusts, com ha mostrat l'anàlisi de la PL del govern Bauzá, exemple de planificació i PL manifestament injusta. D'altra banda, la integració disciplinària que fa falta per elaborar una TNPL només és possible (o almenys molt més fàcil) a partir de les ciències de la complexitat.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bastardas, A. (2002) «Política lingüística mundial a l'era de la globalització diversitat i intercomunicació des de la perspectiva de la 'complexitat'», *Noves SL. Revista de sociolingüística*, estiu 2002.
- Bastardas, A. (2005) *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona, Angle editorial.
- Bastardas, A. (2013) «Complexitat i fenomen (socio)lingüístic», *Llengua, Societat i Comunicació*, 11, pp. 5-14.
- Bastardas, A. (2014a) «Ecología y sostenibilidad lingüística: Una aproximación desde la (socio)complejidad», dins Casas Gómez, M. (dir.), & R. Vela Sánchez (ed.), *Eugenio Coseriu, in memoriam. XIV Jornadas de Lingüística*. Cadis, Universidad de Cádiz, pp. 143-163.
- Bastardas, A. (2014b) «Lingüística i ciències de la comunicació: sociocomplèxica com a perspectiva integradora», dins Bastardas, A. & Massip, À. (eds.), *Complexica. Cervell, societat i llengua des de la transdisciplinarietat*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- Bastardas, A. (2014c) «Sociolingüística: per una mirada complèxica», dins Bastardas, A. & Massip, À. (eds.), *Complexica. Cervell, societat i llengua des de la transdisciplinarietat*. Barcelona, Universitat de Barcelona.
- Bibiloni, G. (2014) «La política lingüística del Govern de José Ramón Bauzá», *Revista de Catalunya* 288, pp. 85-96.
- Boix-Fuster, E. (2006) «El plurilingüisme europeu: una introducció», *Llengua, Societat i Comunicació* 4, pp. 6-18.
- De Schutter, H. (2007) «Language policy and political philosophy. On the emerging linguistic justice debate», *Language Problems & Language Planning*, 31: 1, pp. 1-23.
- Ives, P. (2014) «De-politicizing language: obstacles to political theory's engagement with language policy», *Language Policy* 13, pp. 335-350.
- May, S. (2014) «Contesting public monolingualism and diglossia: rethinking political theory and language policy for a multilingual world», *Language Policy*, 13, pp. 371-393.

- Peled, Y. (2008) *The blessing of Babel: Linguistic Diversity and Human Development*. Pavia: Istituto Universitario di Studi Superiori – Human development, Capability and Poverty International Research Centre.
- Peled, Y. (2011) «Language, rights and the language of language rights. The need for a new conceptual framework in the political theory of language policy», *Journal of Language and Politics* 10: 3, pp. 436-456.
- Peled, Y. (2014) «Normative language policy: interface and interferences», *Language Policy* 13, pp. 301-315.
- Ricento, T. (2014) «Thinking about language: what political theorists need to know about language in the real world», *Language Policy*, 13, pp. 351-369.
- Romaine, S. (2013) «Politics and policies of promoting multilingualism in the European Union», *Language Policy*, 12, pp. 115-137.
- Van Parijs, P. (2011) *Linguistic Justice for Europe and the World*. Oxford, Oxford University Press.
- Weinstock, D. (2014) «The complex normative foundations of language policy», *Language Policy*, 13, pp. 317-333.